

اعلان‌های تبلیغاتی و آگهی‌ها در هفته‌نامه شمس

■ م. طاری

یکی از مسائل و موضوعاتی که در هنگام بررسی محتوای مجله‌ها و جرایدی که در طول تاریخ معاصر در ایران چاپ و منتشر می‌شده‌اند، توجه پژوهشگران را به خود جلب می‌کند، آگهی‌های چاپ شده در آن مجله‌ها و جراید هستند. به فاصله اندکی پس از انتشار نخستین جریده در ایران، نخستین اعلان‌های کوچک تبلیغ کالا در روزنامه «وقایع اتفاقیه» چاپ شدند. پس از آن به تدریج و البته با کندی تمام، روند چاپ آگهی در جراید افزایش یافت. در این میان جراید فارسی‌زبان در خارج از کشور، وضعیت دیگری داشتند. تحت‌تاثیر نشریات چاپ شده در آن کشورها، مطبوعات ایرانی در آنجانب نیز به سرعت به سوی استفاده از آگهی و اعلان‌های تجاری ترغیب شدند. هفته‌نامه «شمس» که در سال‌های ۱۳۲۶ قمری تا ۱۳۳۲ قمری در شهر اسلامبول چاپ می‌شد، نمونه مناسبی از بهره‌گیری نشریات ایرانی در خارج از کشور، از آگهی‌هاست. نوشتار حاضر به بررسی میزان و نوع آگهی‌های چاپ شده در هفته‌نامه شمس طی مدت زمان مذکور اختصاص یافته است.

برای نخستین بار در هشتمین شماره هفته‌نامه شمس، یک اعلان چاپ شد. متن اعلان مزبور که در مورد برگزاری یک تئاتر است، به این شرح می‌باشد: «شب یکشنبه ۲۹ شهر رمضان در شهزاده‌باشی در تیاتر عثمانلی تحت اداره متفیان افندی، تیاتر ملی (کاوه) نام که از تالیفات شمس‌الدین سامی بیک است، به موقع تماشا و وضع خواهد شد.»^(۱)

سه شماره بعد، دومین اعلان در صفحه آخر هفته‌نامه مزبور به چاپ رسید؛ اعلانی که در مورد برگزاری لاتاری به نفع انجمن دبستان ایرانیان می‌باشد و در آن آمده است: «از طرف اداره انجمن دبستان ایرانیان و مریضخانه مظفری اعلان می‌شود: تا روز شنبه ۲۶ شوال هر کس که از بذل بلیط‌های لوتوری مخصوص منافع اداره، در ذمه دارد، باید کارسازی نماید، بعد از روز شنبه بلیط‌هایی که وجهش پرداخت نشده، از اعتبار ساقط است.»^(۲)

برخلاف دو اعلان فوق، سومین و پنجمین اعلان چاپ شده در هفته‌نامه شمس، در مورد کتاب هستند. در اعلان سوم، سیاحت‌نامه ابراهیم‌بیک معرفی شده و اعلام می‌شود: «جلد دوم سیاحت‌نامه ابراهیم‌بیک در کتابخانه شمس به فروش می‌رسد. هر کس طالب باشد بدانجا رجوع فرماید. قیمت در اسلامبول ۲۵ غروش و در خارج ۳۰ غروش است.»^(۳)

و در اعلان دیگر، صاحب کتابخانه حیات در اسلامبول، محمدعلی نام، به اطلاع خوانندگان جریده می‌رساند: «کتاب منتخبات آثار پرنس ملک‌خان ناظم‌الدوله که دارای رسم مصنف مزبور و در تهران طبع شده و مستغنی از هرگونه توصیف است با جلد ممتاز در کتابخانه حیات، شماره (۱۴) و واقعه در سلطان بایزید جلدی سی غروش به فروش می‌رسد.»^(۴)

او همچنین آگهی نیز در مورد فروش روزنامه ملانصیرالدین صادر کرده که در آن آگهی می‌خوانیم: «روزنامه مصور ملانصیرالدین که از غایت اشتهاار مستغنی از توصیف و در تفلیس طبع و نشر می‌شود، محل فروشش در سلطان بایزید، کتابخانه حیات، نمره ۱۴ می‌باشد. طالبان بدانجا رجوع فرمایند.»^(۵)

در همان زمان در ارتباط با آگهی‌ها، اتفاق جالب توجهی در هفته‌نامه شمس روی داد. طبق یک رسم مطبوعاتی که در آن زمان وجود داشت، نشریاتی که اقدام به چاپ آگهی می‌کردند، نرخ آگهی‌ها را در ستون افقی زیر لوگو و پس از درج مشخصات شناسنامه‌ای و بهای اشتراک نسخه‌های نشریه، چاپ می‌کردند. در مورد هفته‌نامه شمس، چنین وضعیتی در شماره اول آن وجود نداشت.^(۶) در شماره‌های بعدی نیز اوضاع به همین منوال ادامه یافت. تا اینکه برای نخستین بار در شماره ۲۳-۲۲ آن هفته‌نامه، قیمت چاپ اعلان‌های تجاری و آگهی‌ها، در همان محل مرسوم، چاپ شد. بر این اساس: «قیمت اعلان عادی سطری ۳ و اعلان بانک و امور صرافی ۵، اعلانات معتنابه که در جای حوادث درج شود، سطری ۱۵ غروش» اعلام شد.^(۷)

چنین عبارتی تا آخرین شماره هفته‌نامه شمس، در زیر لوگوی آن نشریه به چاپ می‌رسید.^(۸) بدین ترتیب در طی حدود افزون بر پنج سال، قیمت چاپ آگهی در هفته‌نامه شمس ثابت مانده و تغییری نکرد. در طی این مدت آگهی‌های گوناگون و متنوعی در آن نشریه چاپ شدند که مروری بر نمونه‌هایی از آنها خواهیم داشت:

آگهی های کتاب: حجم قابل توجهی از آگهی ها و اعلان های تجاری چاپ شده در هفته نامه شمس، به کتاب اختصاص یافته است که نمونه هایی از آنها به شرح زیر می باشند:

■ کتاب العراض فی الحکایة السلجوقیه

اثری است دلپذیر و نایاب در زبان عذب البیان فارسی، دوقطور [دکتر] قارل روشهایم که یکی از مشاهیر مستشرقین است همت به طبع و نشر او گماشته و نسخ او در جاده باب عالی در دکان های کتاب فروشی جهان و قناعت و در سر پل در دکان آقا نصرالله کتاب فروش حاوی ده غروش و از برای خارج، جلدی ۱۲ غروش به فروش می رسد.^(۹)

■ لطائف خواجه نصیر الدین

رساله فوق در لسان ترکی با عبارات سلیس و لطیف و تصاویر قشنگ چاپ شده و در کتب خانه اقبال به فروش می رسد. هر هفته منظمًا یک جزء نشر خواهد شد، قیمت هر جزء یک غروش می باشد.^(۱۰)

■ ایرانده یا نفیهه وار

رساله فوق از جانب هجوگوی شهیر اشرف بیگ تالیف شده و در کتابخانه نصرت در جاده باب عالی به فروش می رسد.

قیمت هر نسخه یک غروش، به خارج ۲۰ پاره اجرت دست غلاوه می شود.^(۱۱)

■ اعلان مهم

فرصت فوت نکر دنی

تخمیناً ۲۰ دوره کتاب از آن آثاری که هر دوره آن مرکب از پنج کتاب بزرگ معتبر و مجلد به طرز بسیار متین مرغوب از مجلدات بسیار کمیاب و قدیم علما و ادبای ایران که در هر کتب خانه معروف بلاد شرق یک یا دو نسخه خطی از آن تاکنون به دست می آمد و چندی پیش از این به سعی و اهتمام جناب فاضل اریب و مستشرق ادیب پروفیسور «ادوارد براون» در مطبعه شهر لیدن به زیور طبع آراسته گردید، در این روزها از انگلستان رسیده و در کتابخانه «اقبال» روبروی اداره خانه روزنامه «صبح» بر جاده باب عالی فروخته می شود، هر که خواستار باشد به آن کتابخانه رجوع نماید.

قیمت هر دوره مرکب از پنج جلد ممتاز، دو عدد لیره عثمانی است.

اسامی کتاب ها از این قرار است:

لباب الالباب: از تصنیفات محمد عوفی که در اوائل قرن سابع هجری نوشته شده و متعلق به

ادبیات ایران است.

تذکره الشعراء دولتشاهی که یکی از معتبرترین تذکره های دنیاست.

تذکره الاولیاء بر دو جلد بزرگ: از آثار معروف شیخ فریدالدین عطار است.^(۱۲)

■ کتاب الهیئه و الاسلام

اثر جلیل جناب سیده‌به‌الدین الشهرستانی که مستغنی از هر گونه توصیف است در نجف اشرف طبع گردیده و در اداره شمس موجود است. هر کس طالب باشد به اداره شمس رجوع فرماید. قیمت ۲۰ غروش است. (۱۳)

■ سرگذشت خونین

سرگذشت خونین که نمونه شقاوت‌ها و مظالم حکومت روسیه را به طرز یک حکایه عاشقانه تصویر می‌نماید از جانب جناب آصف‌الوزاره به زبان فارسی ترجمه شده و به شکل خیلی ظریف چاپ گردیده است. در تهران و تبریز و ارومیه در مواقع معینه به فروش خواهد رسید. به عموم قارئین و هموطنان کتاب مزبور را توصیه می‌نمائیم. قیمت ۵ غروش است. (۱۴)

■ داستان شگفت‌انگیز

داستان شگفت و سرگذشت یتیمان، حکایتی است بس شگفت و روایتی است عبرت‌آمیز که اساسش بسیار حزین و واقعاتش همه صحیح و از اغراقات قصصی خالی است. با عبارات ساده و لطیف از جانب آقای میرزا اسماعیل خانی آصف‌الوزاره برای تهذیب اخلاقی و تقبیح عادات مضره طبع و نشر گردیده است. توصیه رساله مزبور را برای قارئین شمس لازم می‌دانیم. (۱۵)

■ کلکسیون مصور

حکما و دانشمندان جهان درجات سعادت و سیادت هر قومی را تابع مدارج ترقی و تنزل معارف و ادبیات آنان دانسته و برای سنجیدن میزان اعتلا و انحطاط، یک آلت، مطبوعات آنها را بهترین مقیاس شمرده.

صاحبان خیرت و بصیرت دانند که ملل متمونه به قوت از چه گام‌های سریع در راه تقدم برمی‌دارند و در کوچک‌ترین ممالک عالم، روزی نیست که صدها اثر علمی، فنی، ادبی و اخلاقی طبع و نشر نشود. ولی متاسفانه در ایران، با این فقر الدم علمی، گویا حس ادبی وجود ندارد. سران قوم اهمیتی که باید به معارف و مطبوعات [بدهند]، نمی‌دهند. دولت هم با آنکه احتیاج ملتش به تربیت فکریه بیشتر از سایر احتیاجات است، و جها من الوجوه التفاتی به این مسئله اساسی ندارد و اگر چندی دیگر حال بدین منوال بگذرد، زبان شیرین بیان پارسی در جلوی سیل بنیان‌کن السنه خارجی محو خواهد شد. چنان که می‌بینیم در دوائر رسمی مملکت، خصوصا ادارات جدید، به [زبان] فرانسه بیش از پارسی اهمیت می‌دهند.

در میان جوانان دوره تجدد ایران، آقای «قویم» وجود منحصری است که بایک عشق فائق الوصف در راه خدمت به ادبیات و معارف ملی، بذل مساعی می‌نماید. از چند سال [پیش] به این طرف کتب عدیده ترجمه و تالیف کرده و اینک هم برای پیش آوردن یک انقلاب ادبی، دست به کار

نوشتن «کلکسیون مصور» زده است. این کلکسیون که سلسله‌ای است از داستان‌های ادبی، آثار مفیده اخلاقی، تالیفات تاریخی و اجتماعی، هر چند ماه یک بار در ۲۰۰ صفحه به اسلوبی مرغوب به طور مصور طبع و نشر می‌شود و بهای هر نسخه آن ۴ قران است.

دفتر نخستین این کلکسیون که به تازگی زینت‌افزای عالم مطبوعات پارسی گردیده، رمان ادبی شیرینی است به نام «پریرویان ناکام» که انصافا شایان مطالعه است. ما امیدواریم که کلکسیون مصور به حسن توجه معارف‌خواهان در مسلكی که اختیار کرده است، مداومت نماید و یکی از وسایل فعاله توسعه افکار و تهذیب اخلاقی و تکمیل اطلاع هموطنان بشود. طالبین در خارجه با اداره شمس و در داخله به کتابخانه گنج دانش، خیابان لاله‌زار تهران مراجعه نمایند. (۱۶)

اعلان جراید: در خلال اعلان‌ها و آگهی‌های چاپ شده در هفته‌نامه شمس، مواردی نیز در رابطه با انتشار نشریات و جراید، هستند. اینگونه اعلانات را به طور مشخص نمی‌توان در بخش آگهی‌ها طبقه‌بندی کرد، لیکن این احتمال نیز وجود دارد که بابت چاپ آنها اداره هفته‌نامه شمس وجهی دریافت می‌کرد. در هر حال مروری بر چند نمونه از اعلان‌های مزبور خواهیم داشت:

■ صور اسرافیل ایروان

روزنامه صور اسرافیل به یادگار شهدای راه آزادی ایران و تایید نام مدیر شهید سعید آن، میرزا جهانگیر خان طاب‌شاه، با قلم دبیر سابقش جناب میرزا علی اکبر خان، با آزادی تمام در «ایروان» سوئیس طبع می‌شود. طالبین روزنامه به آدرس ذیل رجوع نمایند:

آدرس مکاتیب و تلگراف Source Erafil Yverdon Suisse (۱۷)

■ آبونه مطبوعات

از طرف اداره اعلان می‌شود که هر کس طالب آبونه شدن روزنامه‌های: استقلال تبریز، اصلاح بمبئی و زاینده‌رود باشد، به اداره شمس رجوع فرماید. (۱۸)

■ بهار

مجله‌ای است ادبی، اخلاقی، تاریخی، علمی، سیاسی، اجتماعی، در اول هر ماه شمسی نشر می‌شود. این مجله از چندی قبل در تهران طبع و نشر می‌شود. تالیف و تحریر آن در عهده ادیب شهیر آقامیرزا یوسف خان اعتصام‌الملک و امور اداره آن مفوض به اداره تمدن است.

قطع این مجله وزیری و هر شماره آن دارای ۶۴ صفحه است و سالیانه کتابی حاوی ۷۶۸ صفحه تشکیل می‌دهد، قیمت اشتراک سالیانه آن در خارجه ۱۶ قران و در داخله ۱۴ قران است. عموم ارباب مطالعه را به خواندن این مجله دعوت و توصیه می‌کنیم. طالبین یا به اداره روزنامه تمدن (تهران خیابان ناصریه نمره ۱) و یا به وکلای روزنامه تمدن رجوع نمایند. در توصیف این مجله همین قدر به اختصار می‌گوییم که تاکنون مطبوعات ایران چنین مجله‌ای به خود ندیده است. (۱۹)

مراکز فرهنگی: علاوه بر کتاب و مطبوعات، اعلان‌هایی نیز در مورد فعالیت دیگر مراکز فرهنگی نیز در هفته‌نامه شمس به چاپ می‌رسیدند که از میان آنها می‌توان به دو نمونه (دبستان ایرانیان- کنگره اسلامی هندوستان) اشاره کرد. در مورد دبستان ایرانیان، اعلان مورد بحث، اطلاعیه‌نامه‌ای است که از سوی مدیریت آن دبستان به هفته‌نامه مذکور رسیده و در آن نوشته شده بود: «ایام تعطیل دبستان به ختام رسیده و از جانب هیات تدریسیه پروگرام صحیح ترتیب و از امسال شروع به تطبیق آن خواهد گردید. امسال اصلاحات صحیح و تعیین معلمین مقتدر و تدریس دروس از روی کتب جدید فارسی، عربی و ترکی و فرانسوی اجرا شده است. هر کس می‌خواهد اطفال خود را به مکتب قید نماید، به مدیریت دبستان رجوع فرماید.»^(۲۰)

■ قونغره [کنگره] اسلامی در هندوستان

«نعمان افندی که از مشاهیر علمای هندوستان بوده است علما را برای عقد قونغره به دهلی دعوت خواهند نمود. در این قونغره مواد آتیه را مذاکره خواهند کرد:

اولا: مسئله مذهبه.

ثانیا: فصل و تسویه مسائل مختلف اسلامی.

ثالثا: مجبوری دینیه مسلمانان برای تدریس.

رابعا: مجبوری تدریس تاریخ اسلام به مسلمانانها.

خامسا: تدریس عقاید اسلامی به طلاب اسلام که در مکاتب انگلیسی می‌باشند.

مشاریه نعمان افندی برای مسلمانان هندوستان دار الفنونی هم تاسیس نموده است.»^(۲۱)

کنسولگری‌های ایران در شهرهای مختلف عثمانی نیز اعلان‌ها و اطلاعیه‌های مربوط به وضعیت ایرانیان و نیز دیگر مسائل مربوطه را در هفته‌نامه شمس چاپ می‌کردند که نمونه‌ای از آنها در پیش روی است:

■ اعلان از طرف جنرال قونسولگری دولت علیه ایران

«چنانچه در نمره (۳۸) و (۱۹) شوال ۱۳۲۶ مطابق اول تشرین ثانی ۱۳۲۴ در روزنامه رسمی تقویم وقایع اعلان شده است در زمانی که مطبوعات تابع معامله سانسور بود از بعض مطبوعه‌ها و کتابخانه‌ها کتب و رسائل متنوعه در وزارت معارف ضبط شده است. چون تفریق معامله در شرف ختام است هر کس که از این قبیل کتب ضبط شده دارد، از ابتدای ماه تشرین ثانی غیر از ایام جمعه هر روز از ساعت ۶ الی ساعت ۹ با قبوضاتی که دارد به اداره سرمفتشی کتابخانه وزارت معارف عموماً مراجعت نماید. لهذا از طرف جنرال قونسولگری اعلان می‌شود از هر کس در تاریخ ۱۳۱۷ رومی بعض کتب و رسائل در وزارت معارف ضبط شده است تا آخر کانون اول رومی بیايد موافق اسنادی که در دفترخانه جنرال قونسولگری محفوظ است، گرفته و به وزارت معارف

رجوع نماید. «(۲۲)»

فعالیت‌های تجاری

الف) تبلیغ ارائه خدمات

از جمله اینگونه آگهی‌ها در هفته‌نامه شمس، می‌توان به آگهی‌های پیرامون فعالیت اطباء و پزشکان اشاره کرد. دکتر بازیل و دکتر ویزاندیادیس، از جمله پزشکانی بودند که برای جلب بیماران، آگهی‌هایی را در هفته‌نامه مزبور، چاپ کردند. در اعلان «دكتور بازیل» آمده است:

دكتور بازیل

«روزهای سه‌شنبه چهار ساعت بعد از ظهر الی غروب مشغول رسیدگی مریض‌ها می‌شود. در دواخانه نالپاس در جاده باب‌عالی و سائر روزها در بک‌اوغلی نزدیک مریض‌خانه فرانسه روبروی کلیسای ایاترببادایونانی در خانه خودش. نمره ۳» (۲۳)

به همین ترتیب «دوقتور ویزانویایس» نیز طی یک آگهی از مهارت‌های خود سخن گفته

می‌نویسد:

دوقتور ویزاندیادیس

متخصص امراض داخلی و عصبی

«طیب مومی‌الیه در پاریس تحصیل و ترقیات اخیره فنیه را در آنجا تعقیب و تمتع نموده و امراض عصبی صرع، نصف در دسر، بی‌خوابی، رماتیسم، تپش، ضعف مردی و امراض داخلی سینه، قلب، معده و سائره را در زمان جزئی با اصول جدید و به واسطه الکتریق تداوی می‌نماید.

و مرض فرنگی (سیفلیست) را با دواوی تازه (۶۰۶ اریخ) تداوی و معالجه می‌کند. هر روز از ساعت پنج الی هفت در دواخانه آراسناکی در سرکه‌چی و بعد از ساعت هفت در بک‌اوغلی جنب یونمارشه در معاینه‌خانه خصوصی خود، مرضاراقبول و تداوی خواهد کرد.

روزهای پنج‌شنبه فقرا را مجاناً تداوی می‌کند. «(۲۴)»

ب) فروش کالا

همانند دو اعلان فوق، نمونه آگهی‌های فروش کالا را نیز از بین محصولات پزشکی انتخاب کرده‌ایم. آگهی‌های مزبور در مورد تبلیغ فروش نمونه‌هایی از داروهای پزشکی هستند و در آنها می‌خوانیم:

مستحضرات نصوص

Specialites, nassoutti

مستحضرات نصوص در ممالک عثمانی، تونس، مصر، هندوستان منافع و تاثیراتش اکتساب

شهرت نموده و مظهر رغبت شده است .

گرد دندان : تمام ناخوشی های گوشت دندان را ازاله و بیخ دندان را قوت می دهد .

قیمت هر قوطی ۵ غروش است .

محقوق الازاله الشعر : این دواء هم صحی و هم قتی است . تمام موهای زیادی را از بدن مخاطره

پاک و ازاله می نماید . قیمت هر قوطی ۵ غروش است .

اودونتین : در اندک زمانی درد دندان را می برد . قیمت ۵ غروش است .

ماء الشباب : جلد انسان را از تاثیرات هوایه نگه داشته و لکه و برههایی که از تاثیرات هوایه حاصل

می شود ، بهزودی زائل کرده و وجود را به غایت لطیف و نرم نگه می دارد ، قیمت هر شیشه ۵

غروش .

حب نصوص : برای معده و اعصاب و خون مفید است . جسم را قوت داده سردرد را و صداع را

مانع و سستی که از فقر الدم حاصل می شود ، زائل می نماید . قیمت ۱۲ غروش .

کبسول نصوص : برای سیلان (سوزنک) مزمن و حاء و التهابات که در مجرای بول و مثانه حاصل

می شود دوا ی بی امثال است . قیمت ۱۵ غروش .

نقطه نصوص : جهت وقایع قولرا و میکروب آن و بواسیر تازه و اصلاح معده و درد شکم مزمن

نافع و مفید است . قیمت ۵ غروش .

مسهل نصوص : سوءهضم و نفخ شکم و بواسیر و صفرارایی درد و پیچ ، مفید و موثر است .

قیمت ۵ غروش .

حب سرفه نصوص : به جهت درد سینه و ازاله بلغم یکایک است . قیمت ۵ غروش .

قطره چشم نصوص : التهابات مزمنه و درد چشم و رمدر نافع و چشم را جلا و قوت می دهد .

قیمت ۳ غروش .

انفیه نصوص : زکام و توازل را ازاله نموده و با کمال راحت انسان را خواب آور است . قیمت ۳

غروش .

اکزیمول نصوص : تمام امراض جلدیه مزمنه و تازه را شافی است . قیمت ۵ غروش .

عشبه نصوص : متقی خون و شافی امراض فرنگی و سوزنک است برای زنان و مردان ، بسیار نافع

و مفید است . قیمت ۱۰ غروش .

از ممالک ایران ، هرکس طالب باشد رجوع به اداره روزنامه شمس بفرماید . (۲۵)

فقط برای مردان

مژده مهم

برای کسانی که از قوت بدن درمانده اند .

برای اشخاصی که دچار ضعف شده‌اند دمای مسرت و امیدبخشی و موثر و با کرامتی حاضر نموده و می‌فرستم. مردمانی که به سبب اعتیادات مشئومه و با اینکه در تحت تاثیر بعضی اموال غیر موافق دچار ضعف شده و از اقتدار مردی افتاده‌اند در سایه این دوا، کسب صحت خواهند کرد. موجد این دوا که «آمرینا» نامیده می‌شود بر خود لازم و واجب می‌داند که هر (عقیم) و هر «بی‌قوت» این دوا را «مجانا» تجربه نماید. چون که یقین می‌دانم اشخاصی که امروز در پنهانی مضطرب و نالانند با استعمال «آمرینا» نائل به صحت و سعادت خواهند شد.

چنان که ایجاد کرده‌ام برای هر فرد یک نعمتی است. به هر کس قوت و عافیت تازه می‌دهد و بیشتر با اصلاح جمله عصبیه آلت تناسلیه، بر انداوی و قوت می‌دهد و علی‌الخصوص عدم اقتداری که از استعمال مسکرات و دخان و از افراط بازی کاغذ و زیادی مناسبات تناسلیه و عادات مذمومه که قوه تناسلیه را اخلال و محو می‌کند، این دوا تاثیرات خارقه‌نما می‌بخشد. آنان که امروز در گوشه‌ای مضطرب و نالان و خطاهای زمانی جوانی را تفکر می‌کنند و مردانی که امروز یک حیات منظمی را می‌خواهند کسب نمایند، چاره‌ای که ایجاد کرده‌ایم همه گونه مسرت را که با شدت تمام آرزو می‌کنند، برای آنان بخش خواهد کرد.

(آمرینا) را مردان در هر سن باشند استعمال می‌توانند بکنند.

(آمرینا) منبع دواوی‌هاست.

مجانا فرستاده می‌شود برای اعضای تناسلیه حیات و قوت تازه می‌دهد. همه علائم مرضیه که باضعفیت عارض می‌شود، کاملاً از آله می‌شود. از سنگینی سوءاضطرابات خواب و مالخولیا و از سائر احساسات نامناسب اثر نمی‌ماند.

مردی را که ضعف عارض شده (آمرینا) زنده و جوان می‌نماید.

بنابر این هر شخصی که مبتلای ضعف و مایوسیت شده و از افتخار مانده با کمال خواطر جمعی و اطمینان، تحریرا به من مراجعت نماید که برای کسب قوت و افتخار خود چاره‌ای که پیدا کرده‌ام به خودش خواهم فرستاد. با استعمال این چاره در زمان جزئی، خودشان راسی سال جوان‌تر خواهند دید. هر مردی که به من مراجعت خواهد کرد خواطر جمع باشد که طلب خودش با کمال انتظام اجرا خواهد شد. فقط یک مکتوبی به من نوشته و برای مصرف پست، سه عدد تمبر یک غروشی می‌باید بفرستد که نمونه‌ای از «آمرینا» - برای اینکه استعمال این دوا از جانب سائر اشخاص معلوم نشود - در تویی یک پاکت به نام خودش بفرستم و آنان را خواطر جمعی می‌دهم که اسرار مکاتیبی که به من خواهند فرستاد، مکتوم خواهد ماند.

عرایض و تکلیف مرا استخاف نکرده و تاخیر نمائید و بالعکس سعی کنید که از این فرصت و مناسبت بهره‌مند شوید.

لهذا «قارتر» به شما می گوید: «بیش از این مضطرب نشوید. به من بنویسید و چاره‌ای که می جوید دسترس خواهید شد.»

آدرس: غوداشیر قارتر: در اسلامبول - غلطه خان محمد علی پاشا، شماره ۴۹ دایره ۵ (۲۶)

فعالیت شرکت‌ها و موسسات تجاری

الف) موسسات ایرانی

در مورد آگهی‌هایی که پیرامون فعالیت موسسات تجاری ایرانیان در هفته‌نامه شمس چاپ شد، سه نمونه، شامل اعلان شرکت منطقه‌ای (ایران، قفقاز، آسیای میانه، عثمانی، خاورمیانه) «حمل و نقل ایرانیان، نیز شرکت تجارتي عبدالرسول افشار در کلکته، و تجارت‌خانه کیخسرو در اسلامبول ارائه می‌شوند. در اعلامیه تجارت‌خانه کیخسرو، «کیخسرو و رستم پارسی» مدیر آن، به اطلاع «خواطر عالی عمومی آقایان محترم» رسانده است که «این تجارت‌خانه با غالب بلاد ایران و بعضی نقاط روسیه و فرنگستان و هندوستان ربط و طرفیت تجارتي دارد و همه‌گونه معاملات تجارتي از قبیل خرید و فروش امتعه و مال التجاره ایران و روسیه و فرنگستان و غیره و تبدیل بروات مابین نقاط مذکوره در مقام اقتضاء به موقع اجرا خواهد گذاشت. اداره مرکزی این تجارت‌خانه در تهران و شعبه اسلامبول در خان‌والده شماره ۲۱ عنوان تلگرافی فقط «کیخسرو» است.» (۲۷)

اعلان‌های دو شرکت دیگر به شرح زیر می‌باشند:

اعلان شرکت حمل و نقل ایرانیان

خدمت عموم آقایان اعلان می‌شود: شرکت حمل و نقل ایرانیان، در هر جا شعبه‌های خود را منتظم و دائر نموده و با مخارج قلیل مال التجاره از هر قبیل پذیرفته و با کمال سهولت و آسانی حمل و نقل می‌کند. البته نظر به حسن نیت و وطن‌پروری تجار محترم مال التجاره خود را به توسط این کمپانی ملی (که اول کمپانی صحیح قانونی است و به طرح خوب تشکیل شده) خواهند فرستاد و شعبه علیه هم پاره‌ای اجناسی که به طرز ترانزیت حملش از روسیه به ایران ممکن است، قبول و بیمه نموده، حمل می‌کند. حساب‌های دو ساله شرکت هم در اداره موجود است و هر یک از آقایان تجار می‌توانند تشریف آورده و ملاحظه نمایند.

مرکز کل: در مشهد: بالا خیابان سرای ملک.

شعبه عشق‌آباد: رئیس اداره: حاجی رجب‌علی آقاکاشانی.

شعبه باطوم: باکمپانی مسازری مارتیم.

شعبه علیه: اداره حاجی محمداسماعیل کاشف و برادران. طراقچیلر خان. اکبری، شماره ۳۰

شعبه تبریز و جلفا و انزلی نیز عنقریب تشکیل خواهد یافت. (۲۸)

اعلان

به عون ملک الوهاب ، اینجانب در کلکته اداره‌ای باز نموده‌ام و مستعدم که با کمال صداقت خدمات ارباب رجوع را انجام دهم و تعهد دارم به وجدانم از دیگر تقلید نکنم . سبک و رویه که فطرتا خداوند عطا فرموده در طریق کلیت در انجام امورات امانت فرو گذاری ننمائیم و قواعد این اداره بر این است به حق رفتار کند و حق العمل را صدی دو نیم بگیرد از خرید چای و نیل کلکته هر قدر هوایی داشته باشد به صاحبان رجوع مسترد بدارم و فقط صدی نیم حق العمل راه اجرت درست کاری خود خواهم گرفت و اگر کسی سوءظنی بر خود راه دهد و بگوید برای غرض یقین است و پلتیک بداند صریحتا باید بداند از کم مدرکی خودش می‌باشد . چیزی را قصد دارم معمول دارم که زمان درازی است در پرده مستوری بوده است و هر کس بخواهد آزمایش کند امکان دارد به جزوی رجوعی به سبک و رویه مرا دریافت نماید تا معلوم شود از حرام گریز نام و طالب حلالم که نجات دارین مرا شامل خواهد شد . امیدوارم از صاحبان گرام و تجاران ذوی‌العز و الاحشام این محقر اداره را سرافراز فرمایید و صدق مراتب را کماکان آگاه شوند .

عبدالرسول افشار ، کلکته
5Lower chitpure Road

ب) شرکت‌های خارجی

با توجه به گستره توزیع هفته‌نامه شمس در عثمانی ، ایران و قفقاز ، برخی از شرکت‌های غیر ایرانی که خدمات آنها می‌توانست شامل ایرانیان ساکن در مناطق مذکور باشد نیز آگهی‌های تجارتي خود را در هفته‌نامه مذکور ، چاپ می‌کردند .

«فابریک حروف ریزی عثمانی» یا همان چاپخانه عثمانی در «اسلامبول ، خواجه پاشا ، جاده ترامسوی ، نمره ۱۸ ، عثمانلی ، حروفات و کمخانه سی» طی آگهی خود به خوانندگان ایرانی هفته‌نامه شمس اطلاع می‌دهد : «از همه جور حروف نازک و درشت مسلمانی و فرانسوی و سائره در کارخانه مزبور اعمال می‌شود . قیمت خیلی ارزان است . هر کس طالب باشد رجوع نماید به آدرس ذیل و یا به [وسیله] اداره شمس طالبین را نمونه فرستاده می‌شود .^(۳۱)

«اداره راه‌آهن حجاز» نیز برای حمل و نقل حجاج به مکه و مدینه ، اعلامیه مفصلی را در هفته‌نامه شمس چاپ کرد . متن اعلامیه به این شرح است :

راه‌آهن حجاز

اعلان مهم

در صدی پنجاه تنزیلات برای زیارت مدینه منوره .

برای زیارت روضه مطهره سیدکائنات ، آنهایی که سابقا از شام شریف به مدینه منوره در مدت

سی و پنج و چهل روز می‌رسیدند، حالا مسافرین از حیفا و شام به واسطه راه‌آهن حجاز در ظرف پنجاه و هشت ساعت به مدینه منوره مواسات می‌نمایند.

ممکن است یعنی از حج در ظرف مدت قلیل این بلده طیبه را زیارت و بعد از زیارت باز باراه‌آهن به حیفا عودت کرده و به طریق جده به مکه معظمه عزیمت و ایفای حج بشود. محض تسهیلات مخصوصه برای حجاج گرامی که قبل از حج میل زیارت مدینه منوره را دارند از ابتدای شعبان تا آخر شهر ذی‌القعدة، در تعرفه‌های مسافرت در صدی پنجاه تنزیل داده شده است. از ماه ذی‌الحجه تنزیلات مذکوره برداشته شده و به موجب تعرفه دائمی اجرت گرفته خواهد شد.

تا حال که در کالسکه‌های مسافرین تنها درجه اول و سوم موجود بود، امسال درجه دوم هم احداث گردید. جهت مسافرین درجه اول کالسکه‌های بارختخواب و تار^(۳۱) نیز جلب شده است. مسافرین که علاوه به قیمت درجه اول صد غروش اجرت جزئی تادیه نمایند. در کالسکه‌های مزین و دارای اسباب استراحت و رختخواب مکمل و تمیز؛ دو سه شب را به نهایت استراحت می‌گذرانند.

رای حمل حجاج گرام از اسلامیون و سایر بنادر ممالک عثمانی و حجاجی که از روسیه و رومانیا بحر خواهند آمد با کشتی‌ها به حیفا و یا بیروت در میان کمپانی‌های کشتی‌های حزیویه و اداره راه‌آهن حجاز یک قرار مخصوصی گذاشته، حجاج گرام که بعد از زیارت مدینه منوره به حیفا و بیروت عودت خواهند کرد برای رسانیدن آنها به جده، در حیفا و بیروت کشتی‌ها حاضر خواهند نمود. اجرت عزیمت و عودت از حیفا به مدینه منوره جهت درجه اول (۱۱۸۴) درجه دوم (۸۸۸) درجه سوم (۵۹۲) غروش است. همچنین اجرت عزیمت و عودت از شام شریف به مدینه منوره جهت درجه اول (۱۱۵۸) درجه دوم (۸۶۹) درجه سوم (۵۷۰) غروش است. بلیط‌های مخصوص به عزیمت و عودت که در صدی پنجاه تنزیلات دارند.

چنان که در حیفا و شام در ایستگاه‌های راه‌آهن فروخته می‌شود در اسلامبول هم در جاده دیوان پولی در جوار تربت سلطان محمود در اداره عمومیه راه‌آهن حجاز در دائره مخصوصه نمره (۵) تحصیل می‌شود. آنهایی که می‌خواهند در این باب معلومات زیاد داشته باشند، می‌توانند که به اداره مذکور مراجعت نمایند.^(۳۲)

آگهی ورزشی

در یک نمونه خاص، آگهی برگزاری یک مسابقه اسب‌دوانی در اسلامبول، در هفته‌نامه شمس چاپ شد. اسب‌دوانی مزبور «به منفعت دونانمای عثمانی در تقسیم میدان تعلیم‌خانه» و «تحت نظارت و حمایت جمعیت معاونت ملیه عثمانی مرکز بک اوغلی در تاریخ ۱۷ نisan رومی روز یکشنبه ساعت سه الا فرنگ» برگزار شد. براساس مفاد آگهی مزبور «اسب‌دوانی و مسابقه‌های سائره که تاکنون در اسلامبول مثل او دیده نشده است با موسیقی عسکری و ضیافت مخصوصه ترتیب داده خواهد

شد. قیمت بلیط در مواقع [لژها] مخصوصه ۲۰ و در موقع [جایگاه] اول ۱۰ و موقع دوم ۵ غروش می‌باشد. بلیط‌ها در بکا اوغلی در توقائلیان و در غلطه در مغازه تیرینغ و در اسلامبول در تجارت‌خانه شاملی و در روز مسابقه هم در تقسیم در محل اسب‌دوانی به فروش خواهد رسید. «(۳۳)»

آگهی‌های متفرقه

صرف‌نظر از موارد پیش گفته، آگهی‌های دیگری نیز در هفته‌نامه شمس چاپ می‌شدند که شامل موضوع‌های متفرقه بود. از آن جمله می‌توان به آگهی‌های استخدام، تسلیت، ورثه و اعلان مفقودی اشاره کرد که با هم مروری بر چند نمونه از آنها خواهیم داشت:

اعلان

«خدمت هموطنان گرامی زحمت می‌دهم، این بنده عزیزالله تهرانی چندی است که به اسلامبول آمده‌ام و در صنعت خیاطی همه‌گونه مهارت و عملیت تام به تصدیق استادان این فن دارم. موافق میل و درخواست هموطنان خودم هرگونه رخت‌دوزی و البسه متداول عالیه را در صورتی که مطبوع افتد، اعلان می‌دهم که از این تاریخ پس در تخته قلعه دکان حاجی رضتا آقاخیاط حاضر هستم. در صورت رجوع کردن به این بنده از جهت خوبی لباس و تنزیلات قیمت ممنون خواهند شد. «(۳۴)»

ارتحال

«حاجی محمدعلی آقا فیاض اف که از تجار و اتباع دولت علیه ایران و پیر مردی هفتادساله بود، در این هفته به رحمت ایزدی پیوست. مرحوم خوش‌خلق و راستگو و در میان همگان احترام مخصوصی داشت. خدا به و اماندگانش صبر جمیل و اجر جزیل عنایت فرماید. «(۳۵)»

آگهی وراثت

«صورت اعلانی است که از ازمیر رسیده:

دو ماه پیش سلمان بن مرحوم محمد نام مراغه‌ای که از تبعه دولت علیه ایران بود به رحمت خدا پیوست. از طرف قونسول‌خانه و اعضای محکمه از میر ترکیه ترکه متوفی را به موقع فروش گذاشته و مبلغ جزئی از ترکه متوفی جمع و با معرفت مجلس، به اوخانس قیومجیان افندی امانتاً تسلیم گردیده تا اینکه وارث متوفی پیدا بشود. لازم آمد که این فقره را در جریده شمس درج فرمائید که شاید از خویش و اقربای متوفی موجود است به وصی و ناظر رجوع نمایند.

وصی متوفی

ناظر متوفی

اوخانس قیومجیان

محمدرسول بهمن تیریزی «(۳۶)»

آگهی اجناس مفقودی

اعلان

«روز دوشنبه نهم جمادی الاول مهری به عنوان علی اصغر کرمانچی از من مفقود شده، چون تاکنون سندی که با مهر مذکور مهور باشد، به کسی نداده‌ام اگر بعد از این اوراقی که مختوم به مهر مذکور از کسی ابراز شود، از درجه اعتبار ساقط است.»^(۳۷)

مکان چاپ آگهی‌ها و اعلانات: مکان چاپ آگهی‌ها در تمامی شماره‌های هفته‌نامه شمس به استثنای چند مورد، در صفحه انتهایی هر شماره، می‌باشد. نمونه‌های ذکر شده در نوشتار حاضر، تماما در صفحات انتهایی آن جریده چاپ شده‌اند لیکن در چند مورد معدود (چهار مورد) مکان چاپ آگهی به صفحه‌های داخلی منتقل می‌شود. در آن موارد نیز اعلان‌های کنسولگری ایران^(۳۸) و نیز کتاب‌های تازه انتشار یافته^(۳۹)، هستند. در یک مورد خاص اعلان فروش نقشه ایران در صفحه ششم (از هشت صفحه) چاپ شده که متن آن بدین شرح است:

نقشه مفصل، کشور ایران

نقشه مفصل و رنگین ایران که مدتی بود از جانب یک هیات مقتدر با کمال دقت و اهتمام ترتیب و ترسیم می‌گردید، اینک آن نقشه رنگین وطن به طور خیلی نفیس طبع و نشر گردیده و به موقع فروش گذاشته شد. هر ایرانی وطن‌خواه را خرید یک قطعه آن لازم و واجب است، طالبین در استانبول به کتابخانه اقبال و یا به مطبعه شمس رجوع فرمایند.^(۴۰)

پانویس:

- ۱- هفته‌نامه شمس، ش ۸، ۲۶ رمضان ۱۳۲۶ ق، ص ۸
- ۲- همان، ش ۱۱، ۲۴ شوال ۱۳۲۶ ق، ص ۱۰
- ۳- همان، ش ۱۳، ۹ ذی‌قعدة، ۱۳۲۶ ق، ص ۸
- ۴- همان، ش ۱۴، ۱۶ ذی‌قعدة، ۱۳۲۶ ق، ص ۱۲
- ۵- همان، ش ۱۳، ۹ ذی‌قعدة، ۱۳۲۶ ق، ص ۸
- ۶- ک: همان، ش ۱، ۸ شعبان ۱۳۲۶ ق، ص ۱
- ۷- همان، ش ۲۲-۲۳، ۱۹ محرم ۱۳۲۷ ق، ص ۱
- ۸- همان، ش ۲، ۵، اول جمادی‌الاول ۱۳۳۲ ق، ص ۱
- ۹- همان، ش ۴۴، ۲۰ جمادی‌الثانی ۱۳۲۷ ق، ص ۱۲
- ۱۰- همان، ش ۱۴-۱۵، ۲، ۲۶ ذی‌قعدة ۱۳۲۷ ق، ص ۲۴
- ۱۱- همان، ش ۳۶، ۲، ۱۷ جمادی‌الثانی ۱۳۲۸ ق، ص ۱۶

- ۱۲- همان، ش ۷، س ۳، ۵ محرم ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۱۳- همان، ش ۹، س ۳، ۲۳ محرم ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۱۴- همان، ش ۲۰، س ۳، ۷ جمادی الاول ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۱۵- همان، ش ۳۱، س ۳، ۱۵ شوال ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۱۶- همان، ش ۳، س ۵، ۲۱ شعبان ۱۳۳۲ ق، ص ۸
- ۱۷- همان، ش ۱۷، ۸ ذی حجه ۱۳۲۶ ق، ص ۸
- ۱۸- همان، ش ۱۵-۱۴، س ۲، ۲۶ ذی قعدة ۱۳۲۷ ق، ص ۲۴
- ۱۹- هفته نامه شمس، ش ۲، س ۳، ۲۴ ذی قعدة ۱۳۲۸ ق، ص ۸
- ۲۰- همان، ش ۴۶، س ۲، ۱۳ شوال ۱۳۲۸ ق، ص ۱۶
- ۲۱- هفته نامه شمس، ش ۳۹، س ۲، اول شعبان ۱۳۲۸ ق، ص ۱۶
- ۲۲- هفته نامه شمس، ش ۱۷، ۸ ذی حجه ۱۳۲۶ ق، ص ۸
- ۲۳- در حاشیه اعلان فوق از سوی هفته نامه شمس چنین نوشته شد:
- «دو قشور با زریل ۲۷ سال قبل از این در دارالفنون ادیمبورگ با افتخار درجه اول و چندین نشان های علمی، تصدیق نامه و دیپلم طب و جراحی گرفته و متجاوز از بیست سال است که در مدرسه دارالفنون تهران معلم طب بوده و چندی قبل از تهران حرکت و وارد اسلامبول شده و بعد از دادن امتحان در مدرسه طب اسلامبول اجازه طباطب گرفته و مشغول تداوی هستند.»
- هفته نامه شمس، ش ۱، س ۲، ۲۵ رجب ۱۳۲۷ ق، ص ۱۲
- ۲۴- همان، ش ۳۱، س ۳، ۱۵ شوال ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۲۵- همان، ش ۶، س ۲، اول رمضان ۱۳۲۷ ق، ص ۱۶
- ۲۶- همان، ش ۳۱، س ۳، ۱۵ شوال ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۲۷- همان، ش ۲۷، س ۳، ۲۷ رجب ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۲۸- هفته نامه شمس، ش ۴۴، س ۲، ۱۹ رمضان ۱۳۲۸ ق، ص ۱۶
- ۲۹- هفته نامه شمس، ش ۱۹، ۳۰ ذی حجه ۱۳۲۶ ق، ص ۱۲
- ۳۰- همان، ش ۵، س ۳، ۲۰ ذی حجه ۱۳۲۸ ق، ص ۸
- ۳۱- در اصل به همین شکل است.
- ۳۲- همان، ش ۳۰، س ۴، ۸ ذی قعدة ۱۳۳۱ ق، ص ۴
- ۳۳- همان، ش ۱۸، س ۳، ۲۳ ربیع الثانی ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۳۴- همان، ش ۳۸، س ۲، ۲۱ رجب ۱۳۲۸ ق، ص ۱۶
- ۳۵- همان، ش ۱۳، س ۳، ۸ ربیع الاول ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۳۶- همان، ش ۱۵، س ۳، ۲۸ ربیع الاول ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۳۷- همان، ش ۲۱، س ۳، ۱۶ جمادی الاول ۱۳۲۹ ق، ص ۸
- ۳۸- همان، ش ۱۲، س ۳، ۲۸ صفر ۱۳۲۹ ق، ص ۷ و همان، ش ۱۲، س ۴، ۱۴ صفر ۱۳۳۱ ق، ص ۱۵

۳۹- همان و همان، ش ۱۷، س ۳، ۱۶ ربیع الثانی ۱۳۲۹ ق، ص ۶
۴۰- همان، ش ۲۱، س ۴، ۳ ذی حجه ۱۳۳۱ ق، ص ۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی